

Nový koronavirus – obchodněprávní vztahy

S ohledem na šířící se onemocnění novým typem koronaviru SARS-CoV-2 (dále jen „Koronavirus“) přinášíme několik užitečných informací týkajících se smluvních vztahů s Vašimi obchodními partnery. Po Číně již také v Evropě a v neposlední řadě i v České republice existuje řada opatření proti šíření epidemie (karantény, zákaz konání hromadných akcí, atd.). V souvislosti se smluvními vztahy s obchodními partnery mohou nastat různé situace, které mohou vést ke ztížení až znemožnění plnění smluvních povinností.

Právní následky

Ve smluvních vztazích, které se řídí českým právem, se uplatní zejména zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Smluvní strany musí plnit své smluvní povinnosti řádně a včas bez ohledu na vnější okolnosti, z toho však existují výjimky uvedené níže.

A. Porušení smluvních povinností

Poruší-li strana smluvní povinnost, je povinna nahradit druhé straně škodu, která jí tímto vznikla. Pokud však k porušení došlo v důsledku nepředvídatelného objektivního jevu (tzv. vyšší moci – např. vojenské konflikty, přírodní katastrofy nebo také právě epidemie či pandemie), existuje možnost zprostit se povinnosti k náhradě škody (tzv. **liberace**).

K liberaci musí být splněny současně tyto podmínky:

1. Výskyt mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky,
2. Překážka dočasně nebo trvale brání plnění smluvních povinností a
3. Překážka je nezávislá na vůli škůdce.

Platí, že v případě Koronaviru se jedná o mimořádnou, dočasně zabraňující překážku nezávislou na vůli škůdce. S ohledem na intenzivnější ochranná opatření se může stát také překážkou nepřekonatelnou (např. uzavření hranic, zastavení provozů a výroby).

Vzhledem k předvídatelnosti by mohly nastat v zásadě dvě situace. První případy Koronaviru se objevily v Číně v prosinci 2019. Pokud by k uzavření smlouvy nebo dílčí objednávky došlo v listopadu 2019 nebo dříve, byl by Koronavirus nepředvídatelný. Pokud by k uzavření smluvního vztahu či dílčí objednávce došlo až v současnosti, byl by Koronavirus již předvídatelný a strany by s ním musely počítat. Ke zproštění povinnosti k náhradě škody by v takovém případě nedošlo. Ohledně smluv uzavíraných v prosinci 2019 - lednu 2020 by byla otázka zproštění velmi diskutabilní s ohledem na výskyt Koronaviru téměř výlučně v Číně. Obecně však platí, čím dříve byla smlouva uzavřena, tím větší je možnost odpovědnosti se zprostit.

Výjimky z liberace. Zproštění není možné, pokud překážka vyplývá ze škůdcových osobních poměrů (např. pouhá nemocnost a karantény zaměstnanců škůdce liberaci pravděpodobně

neumožňují) nebo pokud již je škůdce v prodlení s plněním (př. pokud je strana v prodlení s dodávkou, Koronavirus ji nezprostí). Zproštění není možné ani tehdy, je-li škůdce povinen překážku překonat (viz doložka vyšší moci níže).

Možnost zprostit se odpovědnosti za škodu **se však netýká povinnosti smluvních stran zaplatit smluvní pokutu**, pokud samozřejmě není ve smlouvě uvedeno jinak.

Důležitá je také konstrukce smluv. Frekventovaným ujednáním ve smlouvách je tzv. **doložka vyšší moci**. Zpravidla se jedná o ustanovení o vyloučení odpovědnosti za škodu nebo její limitaci v uvedených případech zahrnující právě případy vnějších nepředvídatelných jevů. Pokud již takové smlouvy s obchodními partnery existují, je vhodné důkladně prostudovat, komu jde tato doložka k tíži a komu ku prospěchu. Pokud budete smlouvu teprve uzavírat, je vzhledem k současnému stavu vhodné doložku vyšší moci do smlouvy začlenit.

B. Podstatná změna okolností

Jedná se o další možnost narovnání smluvního vztahu vlivem vnějších okolností. Často je smluvně limitována či vylučována. Spočívá v možnosti domáhat se u soudu obnovení rovnováhy práv a povinností stran nebo zrušení závazku. S ohledem na případnou délku soudních sporů však využití tohoto opatření není praktické.

C. Následná nemožnost plnění

V případě Koronaviru se následná nemožnost plnění spíše neuplatní. Dluh bude totiž možné splnit, i když zřejmě až po určené době.

Dopad v přeshraničním styku

Výše uvedené informace jsou relevantní, použije-li se české právo. Výše uvedené mechanismy jsou však obecně v nějaké formě obsaženy ve většině evropských právních řádů. Není-li smluvními stranami zvoleno právo, kterým se má smlouva řídit, je základním pravidlem použití práva státu sídla prodávajícího/dodavatele.

Shrnutí

Pouhé obavy z Koronaviru nebo interní preventivní opatření smluvní strany (byť v rámci prevence oprávněné) nepostačí k uplatnění výše uvedených mechanismů. Pokud již existují hmatatelná opatření s faktickým dopadem (např. karanténa, omezení konání hromadných akcí) na Vás nebo Vašeho obchodního partnera, nelze vyloučit uplatnění liberace nebo nároků vyplývajících ze změny okolností.

Ohledně dané překážky musí však jít o hlavní a bezprostřední příčinu nikoli řádného nebo včasného plnění. U smluvních pokut nelze využít liberaci, pokud není ujednáno něco jiného. Liberací nezaniknou další následky porušení smlouvy (např. i přes liberaci bude dána možnost strany odstoupit od smlouvy, jsou-li naplněny zákonné nebo smluvní podmínky).